L'AIGUADOLÇ 39 (2011), pàg.111-129 Edita: Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta

POETES I INFANTS

Miquel Desclot

D'ençà que em vaig començar a interessar seriosament per la poesia per a infants, arran del naixement dels meus dos fills, he tingut sempre un ull alerta a les aportacions dels poetes de la resta del món a aquesta parcel·la literària. De seguida que vaig començar a conèixer algunes obres especialment reeixides, com per exemple les de primeres plomes com R. L. Stevenson, Walter de la Mare o T. S. Eliot, em vaig sentir —estic per dir "naturalment"— temptat a traduir-ne algun poema, no tan sols per a fruïció dels meus fills, sinó també per desvetllar una mica més la consciència entre nosaltres que els grans poetes del món civilitzat han dedicat una atenció molt remarcable al públic infantil, amb una intel·ligència i un gust envejables. Algunes d'aquestes primeres traduccions van anar a parar als meus propis llibres de poesia infantil. D'altres han aparegut posteriorment a l'antologia Poesies amb suc, empresa a primers d'aquest nou segle.[1] D'altres, han esperat pacientment en una intangible carpeta d'ordinador.

No he pretès mai especialitzar-me en el tema, ni de bon tros, i per tant no puc assegurar que les meves traduccions de poesia per a infants equivalguin a cap mena d'antologia. Constitueixen només una petita mostra del que altres poetes d'altres llengües ofereixen venturosament al seu públic infantil.

He volgut aprofitar la invitació de L'Aiguadolç per agrupar-ne unes quantes i situar-les en context. A l'hora de fer la tria, he escollit au-

[1] Miquel Desclot, *Poesies amb suc,* Barcelona: La Galera, 2007.

tors del segle XX (nascuts dins el segle, o quasi, per ser més exacte) en anglès, francès, italià i portuguès. No hi figuren, doncs, poetes clàssics com Edward Lear, R. L. Stevenson, Hilaire Belloc, Walter de la Mare, T. S. Eliot, A. A. Milne o Fernando Pessoa, que també he traduït: quasi tots ells són prou coneguts perquè puguin deixar pas aquí als poetes que, unes generacions després, van continuar la seva dedicació inestimable. Dels dotze autors seleccionats en presento només un poema per cap, tot i que de la majoria d'ells n'he traduït uns quants més. Aquesta tria inclou poemes inèdits, poemes publicats dins llibres meus i poemes publicats dins la damunt dita antologia Poesies amb suc. Mai fins avui, però, no havia tingut ocasió de reunir-los en un monogràfic sobre poesia infantil estrangera.

Per a l'esmentada antologia Poesies amb suc, vaig comptar amb l'ajuda impagable d'Helena Vidal per explorar també la literatura russa, que ha donat noms de primera fila a la poesia infantil. Naturalment, però, no puc incloure aquí el que no és obra meva. En canvi, aleshores no vaig tenir facilitats per fer el mateix amb les literatures germàniques i escandinaves, que sens dubte ens depararien moltes sorpreses i molt agradables. Queda pendent, doncs, aquesta exploració pel nord del nostre continent.

Jean Nohain

Va néixer l'any 1900, a París, on va morir el 1981. Va lluitar amb les forces lliures de De Gaulle. Amb el pseudònim de "Jaboune" va iniciar abans de la guerra una sèrie radiofònica per a la joventut. Posteriorment va desplegar una gran activitat en el món de la televisió. Avui és recordat sobretot per la seva excel·lent contribució al món de la cançó (va ser el lletrista habitual de la cantant Mireille). El compositor Francis Poulenc va musicar exquisidament quatre de les seves cançons per a infants, per a veu solista i piano.

Volem una germana

Madame Gilet té disset filles;
tampoc no és molt,
pro déu n'hi do:
quan passen les divuit faldilles,
la veritat, fan mitja por.
A una setmana de Nadal,
la mare ve i els diu ben alt:
—Doncs què voleu com a regal?
Voleu un joc de maquillatge?
Potser un estoig de mocadors?
O bé una bossa de viatge?
Voleu un periquito o dos?
Un joc de cuina de fireta?
Una nina que no fa res?
O una, potser, que fa caqueta?
Un gerro més o menys xinès?—
Pro les disset, en caravana,
responen: —No, no, no, no, no!
El que volem no és pas això.
Només volem una germana,
rodoneta com una "O",
amb unes galtes d'antillana,
amb cabells rossos de debò
i amb una boca ben galana:
només volem una germana.—

L'hivern següent, ja són divuit;
tampoc no és molt,
pro déu n'hi do.
Nadal arriba en un descuit
i hauran de fer cagar el tió.
Madame Gilet les crida a dalt:
—Heu pensat bé el que més us cal?
Què preferiu com a regal?
Voleu una oca dissecada?
Potser un despertador vermell?
O bé una crema perfumada?
Voleu uns llaços pel cabell?
O preferiu una disfressa
de ballarina del Liceu?
Potser un xerrac que faci fressa
per espantar un galifardeu?—
Pro les divuit, en caravana,
responen: —No, no, no, no, no!
El que volem no és pas això.
Només volem una germana,
rodoneta com una "O",
amb unes galtes d'antillana,
amb cabells rossos de debò
i amb una boca ben galana:
només volem una germana.—

Ja són dinou, quan el fred torna;
tampoc no és molt,
pro déu n'hi do.
I ve la festa que ens trastorna
per consumir més i millor.
Madame Gilet les crida a dalt:
—Heu pensat bé el que més us cal?
Què preferiu com a regal?
Una joguina tricromàtica
amb quatre piles i motor?
Voleu una àguila automàtica?
Un hipopòtam a vapor?
Voleu un bloc de coloraines
per enganxar-hi les postals?

Potser un cistell de galindaines?
O un automòbil de pedals?—
Pro les dinou, en caravana,
responen: —No, no, no, no, no!
El que volem no és pas això.
Només volem dues bessones,
les dues igualment rodones
i amb cabells rossos de debò.—
La mare diu: —Ja ho he comprès,
però hi ha hagut un malentès:
enguany no tindreu res, res, res!

Pierre Gamarra

Nascut a Tolosa de Llenguadoc l'any 1919, i mort a Argenteuil el 2009. Inicialment, es va dedicar a l'ensenyament i després al periodisme. Va participar a la resistència contra l'ocupació nazi de França i va militar al partit comunista. És autor de poesia, novel·la, assaig i teatre. Va ser un defensor de la identitat occitana, curiosament en francès. La seva obra per a infants i joves és ja un veritable clàssic a França.

Un nen en un hipermercat

Hi havia una vegada
en un hipermercat
un nen que hi passejava.

Hi havia també deu mil pots
de pèsols i de mongetes,
de cebes, de macedònia,
de pastanagues i de carxofes,
de confitura d'albercoc,
de poma, de pera, de maduixa…

Hi havia una vegada
en un hipermercat
un nen que hi passejava.

Hi havia també deu mil ampolles
d'aigua amb gas o sense,
de taronjada, de llimonada,
de vi del Priorat, del Penedès, de Porto,
d'oli de gira-sol i d'oli de cacauet,
de lleixiu i de gasosa…

Hi havia una vegada
en un hipermercat
un nen que hi passejava.

Hi havia també un torrent
de formatges, de iogurts, una muralla
de pastes seques, una muntanya
de pinyes americanes, un riu de patates,
una paret d'espaguetis,
una mar de sardines en oli
i de verats en vi blanc…

Vaig preguntar a aquell nen:
—Què busques? Rajoles de xocolata?
O espinacs congelats?
Un gelat d'avellana?
O remolatxes i cols de Brussel·les?
Patates fregides? Caramels?
Pastissets de maduixetes?
Sabatilles o samarretes?

I el nen em va respondre:
—Jo busco una cançó bonica,
busco un ocell vermell i verd,
busco l'olor del mar obert
i el crit d'una gavina xica,
quan el bon sol amb els dits d'or
pessigolleja les teulades
i tot de veles desplegades
es veuen arribant a port.

Gianni Rodari

Nascut a Omegna, Novara, l'any 1920, i mort a Roma el 1980. Reconegut, avui, com una de les figures més renovadores i decisives de la literatura per a infants de tot el segle XX. Militant comunista durant els anys més afortunats del partit italià. Es va dedicar al periodisme i, sobretot, a la promoció de la literatura per als petits, per a la qual es va revelar extremament dotat. Els seus contes són universalment coneguts, però la seva poesia per a infants, no menys interessant, no ha traspassat fronteres tan fàcilment. L'any 1970 va rebre la Medalla Hans Christian Andersen, un reconeixement que equivaldria a un premi Nobel de la literatura infantil.

B i V

—Oh carteret en bicicleta,
on vas, rodant tan de presseta?

—Corro a portar una carta urgent
que m'arribava fa un moment.

—Oh carteret escotorit,
a la carteta, què hi ha escrit?

—"Mare, no et posis a patir
si per sopar no sóc aquí,

"que m'han tancat a la presó
per guixar el mur d'un carreró.

"Amb un guix d'escola a la mà
escrivia en bon català

"per tots els murs de la ciutat:
'EXIGIM PAU I LLIBERTAT'.

"Però ara recordo bé
que 'llibertat' ho he escrit amb ve.

“Per això et prego per favor
que em vagis a esmenar l’error.

“Mareta meva, un altre dia
sabré millor l’ortografia!”.

Ted Hugues

Nascut l’any 1930 a Mytholmroyd, al West Yorkshire, i mort a Londres el 1998. Reconegut com un dels poetes anglesos més importants de la seva generació. Va estudiar literatura a Cambridge. L’any 1956 es va casar amb la poetessa americana Sylvia Plath, amb qui va viure fins al traumàtic suïcidi d’ella. El prestigi creixent de la seva obra poètica el va dur l’any 1984 a esdevenir Poeta Llorejat de la Gran Bretanya, posició que va detenir fins a la seva mort. Va publicar diversos llibres per a infants, tan celebrats com la seva obra per a adults.

La meva àvia

La meva àvia és un pop de bona mida
que viu al fons de l’oceà
i arrossega la seva parentela
quan ve amb nosaltres a sopar.

Sol sortir en nit de pluja i vent
—quan el món va de bòlit
com una brossa en l’huracà—
i ve amb un personal insòlit.

Arriben amb fortor de mar,
llefiscosos i esquitxadissos,
amb ulls menuts com caps d’agulla
o grossos com anissos.

Hi ha un calamar, hi ha una medusa,
hi ha també un llagostí.
Vejam, vosaltres, què faríeu
amb una parentela així!

També hi ha crancs articulats
com peces de rellotgeria,
que amb les pinces parteixen
galetes i pastisseria.

Una gamba escarritxa
quan xarrupa la llet.
El pare es mira de reüll la mare,
que deu patir en secret.

Remouen les llargues antenes
fent grinyolar el silenci.
Nosaltres somriem
perquè l'àvia no es pensi…

—¿Què hi ha de nou —pregunta el pare—
al fons de l'oceà?—
L'àvia es posa de cop vermella
com si volgués plorar.

Se li emboliquen els tentacles,
se li fa petita la taula,
els ulls se li disparen com llampecs…
i no li surt ni una paraula.

Dues grosses gotes dels ulls
li cauen dins el plat.
El pare, doncs, no vol forçar-la
i mira de fer el despistat.

Quan els parents de mar són fora
ningú sabria que han vingut.
Les llàgrimes de mar i les humanes
tenen igual virtut.

Una imatge recent de Miquel Desclot

Jean-Luc Moreau

Nascut a Tours, l'any 1937. Va cursar estudis de filologia russa i de llengües finoúgriques. Ha estat professor universitari d'aquestes llengües, a Lille i a París. Ha escrit poesia, narrativa i assaig, i ha traduït abundosament. Ha dedicat una estimable atenció a la literatura per a infants.

Cançó de saltar a corda

El rei
de França
va dir a
la terra:
—No vull
tornar
a anar a
la guerra.

El rei
de França
tenia
raó:
A casa
és on
estava
millor!

Roger McGough

Nascut a Litherland, Liverpool, l'any 1937. Poeta, rapsode i cantant. Va estudiar filologia francesa a la universitat de Hull. Va formar el grup The Scaffold (El patíbul) amb un germà de Paul McCartney, i va intervenir en la redacció dels diàlegs del film The Yellow Submarine dels Beatles. La seva obra poètica —imaginativa, càustica i popular— és extensa (una vintena llarga de títols). La literatura per a infants, trapella i atrevida, té també una presència important en el seu catàleg (vora una vintena de títols). Entre altres distincions, ha rebut el doctorat honoris causa de la Universitat de Liverpool i l'orde de l'Imperi Britànic (CBE).

La lliçó
Cal restablir la pena capital a les escoles?

El caos regna dins la classe
quan el bon mestre hi gosa entrar;
la bretolalla ni se'l mira,
la veu es perd en el volcà.

—Tema de deures per avui:
la violència que hi ha arreu.
Vull donar-vos una lliçó
que em penso que no oblidareu.—

Agafa un noi que esgaripava
i l'estrangula allà mateix;
després la noia del darrere
i li fa perdre també el bleix.

Llavors avança, espasa en mà,
entre els rengles de xerradors:
—Trobi el que trobi, m'ho carrego,
orella, peu, o nas mocós!—

S'acosta al més tocatardà
i d'un salt li travessa el cor;
llavors es treu una pistola
i continua el joc de mort.

Del primer tret fa saltar enlaire
tota la fila dels ganduls
que es desmaneguen com un globus
quan en treus el tapet del cul.

—Que me'n podria anar de classe?
—fa un embrollaire, tremolós.
—Ja ho crec que sí —contesta el mestre,
i li dispara un tret o dos.

El Director ve a treure el nas
i investigar l'esvalotada;
de seguida comprèn la cosa
i hi deixa caure una granada.

Quan s'esgoten tots els torrons
i ja hi ha sang a cada caire,
surt el silenci a poc a poc
amb els braços alçats enlaire.

El mestre examina el carnatge,
morts i ferits de trascantó,
i aixeca el dit severament:
—Que això us serveixi de lliçó!

Michael Rosen

Nascut a Harrow, Londres, l'any 1946, en el si d'una família d'ascendència jueva. Poeta, narrador i comunicador en ràdio i televisió. Estudis universitaris a Oxford. Militant actiu de l'esquerra radical. Promotor infatigable de la poesia per a infants en escoles i biblioteques. La seva poesia parteix sovint de la seva pròpia experiència infantil, i s'expressa en un llenguatge popular i vivaç. És un autor molt prolífic en el camp de la literatura infantil (més de cent quaranta títols), i un dels més reconeguts públicament. Ha rebut múltiples distincions, entre les quals diversos doctorats honoris causa. Imparteix classes a la universitat de Londres.

Una història veritable

El meu primer amor
quan tenia deu anys.

Vam planificar una anada
a la ciutat.
Una cosa sonada,
anar a la ciutat.
Un llarg camí en tren
en direcció
a la ciutat.

El dia abans d'anar
a la ciutat,
ella va dir: —¿Et fa res
que l'Helena vingui amb nosaltres
a la ciutat?
—I ara! Fantàstic! —vaig fer jo—.
Anirem tots tres
en tren
a la ciutat.—

Així, doncs, va anar la cosa:
tots tresets,
ella, l'Helena i jo,
en la nostra escapada
a la ciutat.

Però en arribar
a la ciutat,
tots tresets,
ella, l'Helena i jo,
hi havia un túnel molt llarg
i la seva amiga Helena
va i li diu:
—Ei, traiem-nos-el de sobre?—.
I això és exactament el que van fer.

De manera que ja no érem
tots tresets.
Només quedava jo,
dret al mig del túnel.
No els vaig córrer al darrere.
Me'n vaig tornar a casa.

Roberto Piumini

Nascut a Edolo, Brescia, l'any 1947. Va estudiar pedagogia a la universitat de Milà. Inicialment, es va dedicar a l'ensenyament i al teatre, però aviat es va consagrar exclusivament a la literatura, tant per a adults com per a infants (teatre, narrativa, guionatge, traducció). En la seva poesia per a infants, manifesta un gust exquisit pel joc verbal.

Batalla espacial

Això era un àngel
que tenia
tres costats i tres angles:
era un triàngel.
Volava per l'espai
de pressa de pressa
i tot d'una
es va topar amb un drac
que tenia
quatre costats iguals
i quatre angles:
era un quadrac.
Van discutir
i es van barallar
a mig aire
a cops d'angle
contra els costats:
el quadrac tenia més angles,
però el triàngel els tenia més aguts.
A l'últim,
el triàngel va ferir el quadrac
i, estarrufat de la victòria,
va arrencar a volar
seguint una línia d'or
que era infinita.

José Jorge Letria

Nascut l'any 1951, a Cascais. Va estudiar dret i història a la universitat de Lisboa. Ha treballat com a periodista en els mitjans escrits i en els audiovisuals. Ha estat un remarcable activista polític i social (fins i tot com a cantautor). La seva obra poètica és copiosa. També ha estat generós en el terreny de la poesia per a infants. Ha estat distingit amb múltiples premis i honors públics.

Tot en ari

On dorm el dromedari?
On inventa l'inventari?
On arma l'armari?
On tributa el tributari?
On vesteix el vestuari?
On opera l'operari?
On nota el notari?
On rosa el rosari?
On veterina el veterinari?
On corsa el corsari?
¿Quants dies falten
perquè s'acabi el calendari?

Yvon Le Men

Poeta bretó de llengua francesa, nascut l'any 1953 a Tréguier. Activista en el camp de la poesia, a través de diversos festivals. El seu catàleg poètic s'acosta a la quarantena de títols. I encara ha trobat espai per dedicar-ne algun als infants.

La poma

Sóc la pera!
—diu la poma—,
mira que caure
abans d'hora!

Si no hagués
fet el préssec,
ara seria
dalt de l'arbre!

I no feta
una pasta
més que de poma,
de pomada!

Carol Ann Duffy

Nascuda l'any 1955 en un barri molt pobre de Glasgow, a Escòcia. Va estudiar filosofia a la universitat de Liverpool. Molt aviat es va convertir en una de les veus més personals del panorama poètic britànic, i una de les més reconegudes. Ha dedicat uns quants esforços a la poesia per a infants, arran del naixement de la seva filla. És professora a la universitat de Manchester, i actualment ostenta el títol de Poeta Llorejat de la Gran Bretanya.

Els famosos

Sabeu què esmorzen els famosos?
Jo juraria que ous d'aufrany
lleugerament passats per aigua,
servits per un criat estrany.

Llavors es banyen en banyeres
amb les aixetes de brillants,
plenes de llimonada dolça,
on algú els frega a dues mans.

Què més? Llavors, és clar, es guarneixen
amb vestidures d'or i argent
i surten a voltar i s'embarquen
en un veler que empeny el vent;

saluden des de la coberta,
mentre es capbussen els criats

per fer bona pesquera d'ostres
per al dinar dels malcriats.

En anar al llit, senten històries
que els han escrit grans escriptors,
i en somni es veuen més famosos,
amb un pijama glamurós.

Françoise Morvan

Nascuda a Rostrenen l'any 1958. Es va doctorar en literatura francesa a la universitat de la Sorbona. S'ha fet remarcar per la seva contribució com a editora de textos literaris, com a traductora de poesia i de teatre, com a investigadora sobre la tradició popular, i finalment també com a autora per a infants.

Gavota del centpeus

Patim-patam,
patint hi anem anant.
Si fa un xim-xim,
caram, hi anem patint.

Amb tants de peus
faig la travessa…
que me'n faig creus
si vaig de pressa!

Patim-patam,
patint hi anem anant.
Si fa un xim-xim,
caram, hi anem patint.

El meu camí
sempre fangueja;
pobre de mi,
no faig enveja!

Patim-patam,

patint hi anem anant.
Si fa un xim-xim,
caram, hi anem patint.

Però què hi fa
si el món m'oblida?
Tinc per ballar
tota una vida!